

3) знати й дотримуватись вимог чинного законодавства з питань охорони громадського порядку і вести профілактичну роботу щодо недопущення вчинення адміністративних правопорушень і злочинів на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності та в інших громадських місцях.

Члени громадських формувань під час виконання своїх обов'язків з охорони громадського порядку після обов'язкового пред'явлення посвідчення народного дружинника мають мати право:

1) вимагати від громадян дотримання правопорядку, припинення адміністративних правопорушень і злочинів;

2) у разі підозри у вчиненні адміністративних правопорушень і злочинів, перевіряти у громадян документи, що посвідчують їх особу;

3) затримувати і доставляти до органу внутрішніх справ, штабу народної дружини або громадського пункту охорони порядку осіб, які виявили злісну непокору законним вимогам члена громадського формування з охорони громадського порядку і не виконують вимог щодо припинення адміністративного правопорушення;

4) у разі відсутності працівників міліції складати протоколи про адміністративні правопорушення на осіб, які їх скоїли.

Це лише деякі питання, які, на мою думку, повинні бути законодавчо закріплені в Законі «Про участь громадськості в охороні громадського порядку», і тоді згаданий закон надасть громадянам України можливість навести належний порядок у своїй державі.

Надійшла до редколегії 21.12.98.

В.А. Гуменюк

ДО ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗБРОЮ»: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ

Сучасні умови життя вимагають невідкладного прийняття Закону України «Про зброю», що пояснюється необхідністю врегулювання на законодавчому рівні багатьох питань, які стосуються обігу зброї. У наш час відносини в сфері обігу зброї та засобів самооборони врегульовано багатьма нормативними актами різної юридичної сили, більшість з яких – накази МВС України. Склалася навіть парадоксальна ситуація: обіг засобів

самооборони, якими є газові пістолети і револьвери, регулюється постановою Кабінету Міністрів України, а обіг вогнепальної і холодної зброї та вибухових матеріалів – відомчими актами Міністерства внутрішніх справ, хоча останні за своїми тактико-технічними характеристиками становлять значно більшу потенційну небезпеку для суспільства. Отже, основним завданням прийняття Закону є підвищення рівня правового регулювання зазначених відносин. Крім цього, на законодавчому рівні потрібно врегулювати цілу низку питань щодо обігу зброї та засобів самооборони, які в наш час нормативними актами практично не вирішено. Досить сказати, що вогнепальною зброєю військових зразків мають право володіти і користуватися працівники багатьох міністерств та відомств, однак контрольні повноваження органів внутрішніх справ щодо такої зброї визначено лише в загальному вигляді. Ще одна актуальна проблема, яка постійно перебуває в полі зору громадськості, – це надання чи ненадання права громадянам на володіння короткоствольною вогнепальною зброєю. Тобто, лише з огляду на згадані найбільш проблемні питання можна стверджувати, що актуальність прийняття Закону «Про зброю» дуже велика.

Рамки дії законодавства про зброю повинні визначатися реальними потребами суспільства, і для того щоб їх правильно визначити, необхідно здійснити об'єктивну оцінку міри ризику, яку бере на себе суспільство, розширюючи обіг вогнепальної зброї, зважити міру обмеження прав та свобод громадян, визначити ті переваги, які воно одержить від введення законодавства про зброю, і зрештою, зважити, наскільки дія встановленого законодавства буде реальною та ефективною. Вирішити ці проблеми досить складно, оскільки раніше в Україні не існувало практики законодавчого регулювання такого кола питань і, як зазначалося вище, не існує й зараз.

Нині у Верховній Раді України на розгляді перебуває декілька проєктів Закону України «Про зброю», розроблених депутатським корпусом і центральними органами виконавчої влади. Разом з тим, відзначаючи важливість і значний обсяг проведеної їх розробниками роботи, варто все-таки зауважити, що існуючі проєкти містять в собі ряд недоліків як принципового характеру, так і менш значних, які суттєво знижують їх цінність та практичну значущість, що, в свою чергу, перешкоджає їх прийняттю і введенню в дію.

Аналіз чинного законодавства про зброю ряду зарубіжних країн та існуючої в Україні нормативної бази, яка регулює обіг зброї і засобів самооборони, а також зазначених проектів дозволив нам запропонувати власний варіант проекту Закону України «Про зброю та засоби самооборони». Він відрізняється від інших подібних законопроектів рядом важливих новацій, має чітку, логічну структуру, і як уявляється, містить оптимальне вирішення питань, що стосуються обігу зброї та засобів самооборони.

Враховуючи те, поняття зброї не охоплює засобів самооборони, хоча основні питання їх обігу не відрізняються, доцільно, на нашу думку, регулювання їх обігу об'єднати (наскільки це можливо) в одному законодавчому акті, чим, власне, й зумовлена запропонована назва проекту закону.

У законі, гадаємо, важливо сформулювати точні визначення термінів, які в ньому застосовуються, а також дати чітку класифікацію зброї, що повинно позитивно позначитися на подальшому його застосуванні. Головними критеріями такої класифікації мають бути основні вихідні параметри і характеристики зброї, її призначення та приналежність.

Вважаємо за доцільне основну увагу в законі приділити регулюванню обігу зброї і засобів самооборони. При цьому термін «обіг зброї і засобів самооборони» вживається в широкому розумінні, включаючи їх виробництво, ремонт, реалізацію тощо; саме тому більшість розділів запропонованого нами проекту закону присвячено висвітленню окремих питань обігу зазначених предметів.

Особливо чітко в законі слід, на нашу думку, встановити обмеження щодо обігу зброї, для чого закріпити перелік предметів, зброї та дій щодо них, які забороняються, а також випадки припинення права володіння, користування і розпорядження зброєю та засобами самооборони. Зокрема, передбачити заборону обігу спеціальної військової зброї як службово-штатної (відомчої) зброї та короткоствольної вогнепальної зброї як цивільної, а також використання деяких із спеціальних пристроїв до них (йдеться про лазерні та нічні приціли і звукоглушники). Варто зауважити, що в засобах масової інформації неодноразово порушувалось питання про можливість надання громадянам права власності на короткоствольну вогнепальну зброю, причому заслуговує на увагу

аргументація і прихильників, і противників позитивного його вирішення. Автор цієї статті є переконаним противником надання громадянам такого права, вважаючи шкоду від цього набагато реальнішою і більшою, ніж можливу суспільну користь.

У Законі необхідно чітко регламентувати порядок виробництва, ремонту та реалізації зброї і засобів самооборони, встановити основні правила та обов'язки щодо ліцензування обраного виду діяльності, що, в свою чергу, повинно виключати можливість неконтрольованого державою обігу зазначених предметів. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне визначити також коло суб'єктів, які мають право на придбання і використання зброї та засобів самооборони. При цьому доцільно особливо увагу звернути на вимоги, які ставляться до таких суб'єктів, та детально врегулювати порядок зберігання, використання і застосування ними зброї та засобів самооборони. На нашу думку, необхідне також законодавче закріплення основних загальнообов'язкових правил перевезення та транспортування зброї і засобів самооборони правомочними володільцями з метою усунення розбіжностей, які існують у чинних правилах, встановлених різними центральними органами виконавчої влади в багатьох нормативних актах. Вважаємо, що до вирішення зазначеного кола питань необхідно підходити досить обережно, враховуючи існуючі реалії життя, щоб не допустити ущемлення прав та інтересів законотворчих громадян.

Окремого вирішення в законі потребує також питання контролю за обігом зброї і засобів самооборони та їх обліку. Зрозуміло, що контроль за використанням зброї і засобів самооборони має невеликий вплив на злочинців та злочинні формування, які не звертають уваги на нормативно встановлені обмеження вільного обігу зазначених предметів. Тому дуже важливо, щоб із прийняттям законодавства про зброю, контроль і обмеження в їх використанні не були спрямовані тільки на тих володільців, які дотримуються вимог законодавства, і тільки тому, що існує можливість їх контролювати. Основну увагу тут слід приділити встановленню контролю за обігом і використанням заборонених для використання зразків зброї і засобів самооборони та використанням дозволених без відповідного на те дозволу. На нашу думку, це дозволить посилити боротьбу з тіньовим обігом і використанням зброї і засобів самооборо-

ни, що, в свою чергу, повинно покращити існуючу в країні криміногенну обстановку. Саме тому провідну роль в здійсненні контролю ми пропонуємо відвести органам внутрішніх справ, які мають необхідні спеціальні підрозділи для виконання подібних завдань.

Вважаємо, що обов'язок щодо організації загального контролю за додержанням правил обігу зброї і засобів самооборони та забезпечення зацікавлених суб'єктів відомостями про належність конкретних зразків зброї та засобів самооборони до визначених типів, видів, систем і моделей зброї необхідно покласти на орган, який буде вести Державний збройовий кадастр України. На нашу думку, такий орган має бути створено на базі центрального органу виконавчої влади України з питань стандартизації, метрології та сертифікації. Він також повинен буде вирішувати й питання щодо сертифікації зброї та засобів самооборони. З цією метою необхідно розробити спеціальне Положення про Державний збройовий кадастр України, де було б закріплено також і правовий статус органу, на який покладається його ведення.

Пропонуємо в законодавстві про зброю закріпити також загальні правила експорту та імпорту зброї і засобів самооборони зацікавленими суб'єктами, які повинні бути узгоджені (наскільки це можливо) з правилами міжнародних договорів України, ратифікованих Верховною Радою України. Зазначені правила повинні регламентувати обсяг прав та обов'язків як експортерів, так і тих, хто буде здійснювати імпорт зазначених предметів. Це дозволить уніфікувати існуючі правила і загалом зменшити випадки вчинення протиправних дій у зазначеній сфері.

Слід підкреслити, що прийняттям лише одного закону неможливо врегулювати всі існуючі питання обігу зброї і засобів самооборони. Для цього необхідно буде розробити також численні підзаконні акти, в яких буде деталізовано і конкретизовано законодавчі положення. Крім цього, потрібно буде переглянути норми кримінального законодавства і законодавства про адміністративні правопорушення, які встановлюють відповідальність за порушення правил обігу зброї та засобів самооборони, і привести їх у відповідність із прийнятим законом.

Надійшла до редколегії 23.12.98